

Na to vprašanje odgovorim: jez nisim tistih eden, ki pred kakošno reč priporoča, dokler ni sam gotovosti prepričan. Če tedaj rečem: da so pohvaljene Rusovske peči velike velike hvale vredne, in da naj si jih vsak napravi, kdor si hoče veliko derv in potem denarja prihraniti, se ta pohvala opira na lastne skušnje in na skušnje taci mož, ki popolno zaupanje zaslužijo.

Kdor hoče napravo take peči, taciga ognjiša in taciga kotla viditi, naj pride na moj grad v Fužine (Kaltenbrunn) pod Ljubljano, kjer se mu bo vse rado pokazalo.

Zidar pa, ki zna Rusovske peči popolnoma delati, je Matevž Grošel iz Tujinc (Teinitz) poleg Kamnika, ki se je od nekiga Rusovskega mojstra tega dela naučil, ki je pred 4 leti v Novim mestu in po več krajih na Dolenskim mnogo taci peči napravil.

Kdor si hoče tako peč, ki ni draga, narediti dati, naj najame imenovaniga Grošelna, ki se v frankiranih pismih po Tujnskimi gosp. fajmoštru Matevžu Primožič-u sprašati da, ki so tako prijazni, da bojo Grošelna tje, kamor bo poklican, poslali.

Rad bi popisal celo notrajno napravo Rusovske peči; vunder se taka reč nikdar tako na tanjko popisati ne da, kakor jo delavec potrebuje. Nar gotovši se bo ta naprava razširila po tem, da umni zidarski mojstri sami tako peč in ognjiše pogledajo od Grošelna tu in tam narejeno.

Gospodarji! katerim vam je na varčnosti derv ležeče, in zlasti taki, ki zidate nove pohlštva in delate nove peči in ognjiša, verjemite mojim besedam in poprimite se mojiga sveta brez premišljevanja!

Fid. Terpinc.

O miloserčnosti do človeka.

Besedica v pravim času.

Miloserčnost do žival je lepa lastnost človekova. Žival se sama ne more ne zagovarjati ne braniti, ako je človek neusmiljen. Miloserčnost do žival je od Boga in naše pameti zapovedana; lepo in hvale vredno je tedaj, da miloserčnost do živali učitelji sadijo že v mlade serca, in da vidimo celó društva zoper terpinčenje živali.

Toliko bolj pa je miloserčnost do človeka naša dolžnost, kolikor je človek žlahnejši stvar od živali.

Ljubezen do človeka mora pa biti ljubezen do človeka samiga na sebi: torej nismo dolžni ljubiti le bogatih, imenitnih, srečnih, dobrotljivih, pravičnih, kar bi bilo silno lahko izpolniti, temuč ljubezen mora obseči tudi uboge, revne, zapušene, spačene; naj bo njih vrednost v naših očeh še tako majhna. Toliko bolj smo dolžni ljubiti take revne, kolikor so naše ljubezni bolj potrebni. In prav za prav miloserčnosti do srečnih še izpolnjevati ne moremo, ker je potrebni niso. Do taci imamo le bolj spoštovanje; do ubogih in revnih smo v stanu ljubezen in miloserčnost skazovati. In kakor se z ubogimi nosimo, tako se bo Sodnik z nami nosil.

Je pa tudi usmiljenje človeku sploh prirojeno; serce, v katerim usmiljenja ni, je spačeno. Zato se bo težko v omikanih deželah kako mesto našlo, de bi ne bilo v njem veliko veliko usmiljenih ljudi. Bolnišnice, oskerbnišnice ubogih in druge miloserčne naprave po mestih so tega žive priče. V mnogih hišah po mestih najdemo ptuje otroke, ki so jih usmiljeni zakonski med svoje lastne vver-

stili, in jih objemajo z ravno tisto ljubeznijo, ko svoje lastne. Koliko ubogih šolcev najde po mestih vsak dan pogernjeno mizo za Bogaimé. Marsikteri mlad človek na kmetih nima družiga, ko prebrisan glavo in nedolžno serce in pa hrepenenje po učenostih. Borni stariši ga nimajo s čem podpirati. Gré v mesto, najde nove stariše, ki ga podpirajo, de je iz njega učen gospod, koristin deželan.

Kako je pa skerb za uboge na kmetih obravnana?

Ne smemo kmetam krivice storiti, ne smemo reči, de bi kmetje usmiljenja do ubogih ne imeli. Imajo ga tudi; storijo po svojim premoženji gotovo toliko dobrega, ko mestni ljudje; tode njih dobre dela, ki jih ubogim skažejo, le malo veržejo, in obdarovanim večkrat več škodjejo ko hasnejo.

Kmet vsakimu ubogimu, naj pride, od koder hoče, svojo milošnjo na roko da, in tako leto in dan veliko razdeli: sad njegove milošnje se pa nikjer ne pokaže. Beračev ni nič manj: koder greš, jih srečuješ vseskozi zmerej vse raztergane in vmazane, in revšina jim iz oči gleda. Veliko naberejo, tode njih mavha nima dna. Ko brez dela okolj šterčijo, se vsi spridijo: lenoba je mati vse hudobije. Ob shodéh na silo vpíjejo, in si veliko privpijejo. Pa ne de bi si kdo novo obleko kupil, ali vsaj staro okerpal, in si pertenino opral ali oprati dal, de bi ga ne bilo strah viditi. Ničesar si nobeden ne pripravi. Kam preide vse to, ker jim vunder kmetje povsod jesti dajo? Le eni vedó za to, ko bi povedati hotli — beraški kerčmarji, ki pri taci gostih dobro shajajo. Kaj se v beraških kerčmah tam pa tam godí, je groza slišati.

(Konec sledí.)

Polovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

2. pismo.

Dragi prijatelj!

Napredovaje od Razdertiga proti Postojni sim imel veči del lepe Hrenovske fare pred seboj. Z veseljem sim gledal prostorne zelene senožeti; ali milo se mi je storilo, ko sim premislil, de prebivavci te fare premalo žita pridelujejo, de ravno imajo veliko lepiga polja. Pa saj ne more drugač biti, ker premalo gnojé. Velikokrat sim mislil in marsikomu rekel, de bi bolje opravili, ko bi le polovico polja obdelovali, pa to dobro gnojili, ko de brez dostojniga gnoja celo obdelujejo in se zastonj trudijo. Ali tudi to bi ne pomagalo, ker nimajo še za polovico polja zadosti gnoja. — Veliko veliko jih je, ki so, tako reči, noč in dan s konji in z voli na cesti, in vozarijo iz Tersta v Senožeče in Planino, in iz Planine v Terst. Živina trosi in popušča svoje blato na cesti, in ko je treba orati in njive obdelati, manjka potrebniga gnoja. Od družih napak tačiga vožarskiga življenja nočem nič reči, — pomagala pa bo, hvala Bogu, v kratkim železnica, ki bo Hrenovčane prisilila, cesto zapustiti in se poljedela skerbneje poprijeti — v svoj lastni dobiček.

Debelo uro od Razdertiga sim zagledal na desni, pol ure od velike ceste, svojo rojstno vas, Orehek, in ko bi trenul, so me razni veseli in britki spomini otročjih in poznejih let obšli. Koliko radosti, koliko veselja sim vžival spomladi in poleti z mnogimi tovarši na paši, in tudi pozimi na — ledu! Zdaj je vse drugači. Marsikteri tisti tovaršev počiva že v Gospodu z mojimi starši in skoraj z vsimi drugimi prebivavci,

ki so bili takrat nekoliko let stareji ko mi. Krasen cerkven stolp, lep terden grad, nekdanj barona Rosseti-ta, ki je v letu 1817 poglavar austrijskega primorja v Terstu umrl, in zala loza — vse je spremenjeno in pokvarjeno!

Ravno nasproti na levi, skoraj ravno toliko od velke ceste, se mi je kazala na lepim prijetnim griču farna cerkev sv. Martina, starodavna mati Hrenovske fare, kjer so me nekdanj vedno veseliga mladiga učenca duhovni vselej radovoljno in dobrotljivo sprejeli. Pa tudi tistih verlih duhovnov ni nobeniga več; Gospod jih je že vse k sebi poklical. Moj posebno velik dobrotnik, Hrenovski, in pozneje Slavinski fajmošter, Jakob Božič, počiva že čez 20 let v Slavini. Lahka mu zemlja bila!

Eno uro od Hrenovc v kotu, kjer se Nanos močno zniža in z drugimi gorami sklene, je znamenit čudež narave, Jamski grad. V tem kotu stoji grozovita, berž ko ne kakih sto sežnjev visoka, in gotovo čez dve sto sežnjev široka skala. Sred skale je obširna votlina in v nji grad. Visoko nad streho grada je v jami, po kateri se je nekdanj dalječ v gojzdu na svitlo hodilo, štirna, ki dobro vodo daja. Dandanašnji pa je jama zasuta ali zaraščena, de se po nji več v gojzd ne more. Pod gradom ste še dve drugi jami. V spodnjo teče majhen potok, če se prav spomnim, z imenom Lokev, ki v Ipavi, štiri ali pet ur dalječ od žrêla jame, spet na svitlo pride. Ta potok je edina voda, ki iz Postojnske doline v Jadransko morje teče; vse druge se v Savo stekajo in ž njo v černo morje izlivajo. — Malo sežnjev više je še neka druga, pol ure dolga jama z vratmi, ki so me večkrat na „peklenske vrata“ spomnile, o katerih Dante poje:

»Per me si va nella città dolente,
Per me si va nell' eterno dolore,
Per me si va tra la perduta gente« —

Kdo bi verjel, de sim tù, kjer bi človek menil, de je peklu blizo, ali saj, de je tù konec svetá, — v ti luknji, iz ktere ni skoraj nikamor viditi, — v votlini te grozovite skale pred nekterimi leti pri rajncim gospodu Dovganu toliko veselih dní preživel!

V tem divjim kraju je nekdanj Erazm Jamski (Erasmus Lueger) gospodoval in hudo razsajal. Bil je pogumen, hraber vojak; pa ker je pri svoji hudi termi vedno v prepírih živel, in v letu 1483 na cesarskim dvoru maršala Pappenheim-a umoril, je moral pobegniti, in se je v Jamski grad podal, od kodar je nekaj časa na vse kraje hudo silo delal. Ko se je bil pa nazadnje še clò z Ogri, cesarjevimi sovražniki, zvezal, je cesar Gašperju Rauber-ju, ki je takrat poglavar v Terstu bil, povelje dal, Erazma živiga ali mertviga v oblast dobiti. Rauber se dvigne ter ga išče po mnogih krajih, pa dolgo zastonj. Poslednjič se mu prederzni Erazm pri malim gradu v Planini sam približa, in mu skozi gojzd po sledu konjevih stopinj pot do pred-jame pokaže. Tù ga Rauber s svojimi vojaki obleže, in ker ni bilo s silo nič opraviti, se nadja, de ga bo z gladam prisilil, se mu vdati. Erazm pa ga kmalo prepriča, de njegovo upanje je prazno, ker mu mesa in clò žive živine, in pozneje češinj in družiga sadja in žlahnih rib, ki jih je po jami iz Ipave dobival, iz grada v dar pošilja. Ko Rauber vidi, de ne more ne s silo, ne z gladam nič opraviti, podkupi Erazmoviga strežeta, ki mu je pogostama darov iz grada nosil, in ta mu pové, de Erazma ni nikakor živiga dobiti; pa de se lahko ubije, kadar gré za svojo potrebo na straniše. Hudobnež, ki je nek zaljubljen bil, in po ljubici silno hrepenil, oblubi Rauberju, de mu bo ponoči, ko bo gospodar omenjeno pot šel, z lučjo znamnje dal. To se zgodi — Rauberjevi vojaki vstrelé s topam, in kos skale, ki ga je krogla

odbila, ubije Erazma, ki je poslednji svoje rodovine bil. Po njegovi smerti je grajščina cesarju zapadla. V letu 1566 jo je Janez Kobencel pridobil, in grofi Kobencelni so jo do naših časov, mende do leta 1811 posedli. Pred tremi ali štirimi leti pa jo je knez Windišgrec kupil.

Ob času Erazma Jamskiga je bilo tod vse zaraščeno; malo po malim pa so ljudje gojzd proti Pivki strebili, in lepe senožeti, njive in vasi napravili. Malo več ko pol ure od grada je pod Nanosam velika vas Šent-Mihel; nekoliko dalje proti farni cerkvi ste vasi Landol in Brinje, in še dalje proti izhodu v nekim žlebu je Belsko. Nad dolino Jamskiga grada na gori ste vasi Bukovje in Gorenje, in dalje proti Planini Studeno in Stermica, nekdanj del Hrenovske fare, zdaj pa Studenska samostojna fara. Ravno nad Studenim je verh gore v nekim majhnim sedlu cerkev sv. Lorenca, od ktere sim pred nekterimi leti ne le celo Pivko in vse Berkinsko, temuč tudi Ljubljano in velik del svoje ljube domovine z velicim veseljem ogledoval. Studenčani pa so jo močno zanemarili, kjer je že tako črna, de sim jo ob letošnjim potovanji iz ceste proti Postojni komaj spoznal.

Novičar iz slovanskih krajev.

Od sv. Trojice na Štajarskim. Ker je „Novicam“, kakor vémo, vseč zvediti, kako kaj županije svoje reči opravljajo, Vam naznanim za našo srenjo še posebno zloženi red, ki smo ga pri očitni seji 20. mal. serpana l. l. sklenili *), in kteriga so naš g. okrajni poglavar v Ptujim s pohvalo poterdili proti temu, da naj se županijstvo zastran kaznovanja v denarji po 67. §. srenjske postave ravná. Ta naš srenjski red pa se takole glasi:

1. Vsaka oštarija mora ob 11. uri zvečer zaperta biti, po tem času v gostivnici najdeni gosti so kakor oštir odgovorni za to.
2. Noben ples ali muzika ne smé biti brez posebniga dovoljenja.
3. Žganje točiti ali teržiti je čisto prepovedano.
4. Ob nedeljah in praznicah je vsaka igra prepovedana, tudi pred popoldansko božjo službo se oštarija ne smé odpreti.
5. Ob nedeljah in praznikih meso sekati, teržiti in vse božji službi nasprotne dela so oestro prepovedane.
6. Vsak oštir se ima natanjko po policijskih postavah ravnati.
7. Kdor se igri ali pijančevanju močno vdá, bo očitno za zapravljanca oklican.
8. Ponočno vlačuvanje in larmanje je oestro prepovedano.
9. Na slabo obnašo fantov in deklet se bo oestro pazilo.
10. Zavoljo ognja, tatvine in družih ponočnih napak mora vsak večer nočna straža biti.
11. Beračija se v naši srenji ne terpi; domačim ubogim se bo iz srenjskih dohodkov pomagalo, ptujim se pa primerno delo da, ali se pa iz srenje odpravijo.
12. Starši, ki otrokam beračiti pripusté, bojo kaznovani.
13. Če pravičen ubožček pomanjkanja terpi, naj se pri županu oglasi, da se mu živež in njemu primerno delo oskerbí.
14. Ako se lenúh zasači, ki služiti ali delati noče, bo mogel tako dolgo srenjske ceste obdelovati, dokler se mu kaka služba ne dobí.

*) Janez Žurman, župan, Jožef Lobenwein, svetovavec, Juri Pušnik, svetovavec, Jožef Kužner, odbornik.